# A D E M B E N E M E N D  N I E U W

## Serie Waanzin

Het zal je maar gebeuren. Vlammen die als vuurtongen zich op je neerzetten, een geluid als van een hevige windvlaag dat het hele huis vult, overal flarden van vreemde talen om je heen die je toch kunt verstaan. Er voltrekt zich een hallucinerende ervaring aan je die zich tegelijkertijd onontkoombaar manifesteert als werkelijkheid. Zoals in een psychose. Berry Vorstenbosch heeft daar vorige week nog behartenswaardige dingen over gezegd. En omstanders reageren zoals gebruikelijk met verbijstering, verbazing of relativering. “Ze zullen wel dronken zijn’. Maar die reactie doet niets af aan de beleving van de leerlingen. Sterker nog, Petrus bekrachtigt die wonderlijke ervaring in de hartstochtelijke toespraak die volgt.

“Aan het eind der tijden zegt God, zal ik over alle mensen mijn geest uitstorten. Dan zullen jullie zonen en dochters profeteren. Jongeren zullen visioenen zien en ouderen nieuwe droomgezichten. Ja over al mijn dienaren en dienaressen zal ik mijn geest uitgieten zodat ze zullen profeteren” Visioenen, droombeelden, profetieën….psychiatrie was in die tijd nog onontgonnen gebied maar hier klinken begrippen die we nu mogelijkerwijs zouden associëren met een psychose.

Er is een beweging die de psychose beschouwt als een vorm van spiritueel ontwaken. Die stelt dat we hallucinaties moeten beschouwen als berichten van de ziel. Berichten die ons helpen heel te worden. Tijdens een psychose zou zich een goddelijke kracht openbaren. Zo beschreef onlangs een twintiger in Trouw hoe hij tijdens zijn stage in het buitenland een stem uit de hemel hoorde die hem opriep mensen te helpen. Hij sloeg een deken om zich heen, ging als Jezus het dorp rond om mensen te bemoedigen en te zegenen, en ervoer licht en kleur met een enorme intensiteit. Ondanks het feit dat hij eindigde op de afdeling van een ggz instelling zag hij zijn psychose als een bewustzijnsverandering die leidde tot gedragsverandering. Het werd zijn missie om anderen te begeleiden in vergelijkbare transformatieprocessen.

Theologe Eva Ouwehand deed onderzoek naar psychotische ervaringen en ontdekte dat veel mensen hun psychose beleefden als een mystieke gebeurtenis. Een gevoel van verbondenheid ervoeren met alles en iedereen. Een gebeurtenis die hun kijk op de wereld, op de bestemming van mensen en die van henzelf in het bijzonder had veranderd. De psychotische ervaring gaf toegang tot hun ware ziel, hun echte zelf. Al gold dat lang niet voor iedereen. Voor veel mensen die worstelden met een psychose was dat allerminst een mystieke belevenis maar een inktzwarte hel.

Maar laten we eens kijken naar de mensen voor wie een psychose een bron van spirituele groei is. En laten we eens door hun ogen het verhaal van Pinksteren lezen. Tussen Pesach en Pinksteren dreigde de afgrond zich te openen voor de leerlingen. Met de kruisiging van Jezus leken ook de visioenen van een nieuwe hemel en een nieuwe aarde gestorven. En dan ineens: die immense, overweldigende, onbegrijpelijke maar diep doorleefde beleving van wind en vuur en spreken in tongen. De leerlingen zijn zichzelf en voelen zich een; verbonden met alles en iedereen dwars door alle verschillen heen. De dreiging van de afgrond maakt plaats voor de ervaring van dragende grond. Dat is Pinksteren, het contrapunt van Babel. En deze ervaring is een bewustzijnsverandering. Een bewustzijnsverandering die leidt tot gedragsverandering. Aangeraakt door de Heilige Geest geven de leerlingen vanaf dat moment hun leven een andere invulling. Beginnen ze met hun volgelingen een nieuw leven. Ze vormen een gemeenschap, verkopen hun bezittingen en verdelen de opbrengst onder degenen die iets nodig hebben.

Mensen met positieve psychotische ervaringen zullen zich in elementen van het verhaal herkennen en het misschien benoemen als een collectieve psychose in de betekenis van ‘collectief spiritueel ontwaken’. Ik vind dat hachelijk. Van Jung is de uitspraak: we pathologiseren omdat we niet meer weten hoe we moeten mythologiseren. Maar je kunt ook mythologiseren omdat je niet wilt pathologiseren. Of anders gezegd: je kunt ook pathologie mythologiseren. En dat gebeurt mijns inziens als we een psychose terugbrengen tot enkel een verhaal van spirituele groei en het verhaal van Pinksteren tot enkel een verrijkende collectieve psychose. Wat ik lees is dat de leerlingen deel hebben aan een overrompelende ervaring die leidt tot verandering, inkeer, omkeer. Met vuur en vlammen en tongen als krachtige metaforen. Het is een prachtig mystiek of misschien eerder nog mythisch verhaal met een diepe kern van waarheid. Over hoe een gebeurtenis, een ontmoeting, een aanraking, een woord, een oogwenk, je voorgoed kan veranderen. Je op het spoor van je diepste zelf kan zetten.

En in dit mythische verhaal zou de Heilige Geest de aanblazer, aanjager van dat alles zijn. Maar Heilige Geest, wat is dat eigenlijk? Misschien wel net zo'n onuitsprekelijk en onzegbaar mysterie als al het goddelijke dat we alleen in tastende taal kunnen benaderen. De dichter J.W. Schulte Nordholt omschrijft de Heilige Geest als een aanwakkerende wind die blaast door de holten van het gemis van het menselijk bestaan. En dan schrijft hij: 'De Heilige Geest begint met die gedreven wind en dan ziet men licht en puur.' Weer dat beeld van aangeblazen, aangeraakt worden gevolgd door oogverblindende helderheid. Op de ademtocht van de geest ervaren de leerlingen de richting die hen is ingeschapen. Op de ademtocht van de geest durven ze te vertrouwen op, zich toe te vertrouwen aan die richting. Dat is Pinksteren: je toevertrouwen. Aan het diepe weten wat moet gedaan. Wat kan gedaan. Door jou, door mij. Aan die heilige intuïtie. Aan je ware ziel. Je diepste zelf. Die ander, ouder, iemand in jou verborgen. Aan liefde in de diepste betekenis van het woord. Je toevertrouwen omdat je niet anders meer kunt. Abel Herzberg schreef: "Zoals er mensen zijn die zingen, niet omdat ze dit willen maar omdat er een stem in hen oprijst , zo zijn er mensen die geloven omdat ze krachtens hun wezen niet anders kunnen." Ik zou daar aan toe willen voegen; zo zijn er mensen die doen wat moet gedaan omdat ze, aangeraakt door de geest, die gids en helper, niet anders kunnen.

-- En dan nu een heel ander verhaal. Of misschien toch vergelijkbaar….?: Het jiddische lied: *De gouden pauw keert zich om* gezongen door Shura Lipovsky --

Hoe is het Pinksterverhaal nu te verbinden met het Jiddische lied dat Shura zojuist zong? Wat doet dit lied hier op deze ochtend? Op Pinksteren voltrekt zich het wonder dat we andere zielen worden, onontkoombaar en voorgoed aangeraakt door iets, iemand. Dat overkomt de leerlingen, dat overkomt de pauw. De gouden pauw staat symbool voor de rijke Jiddische cultuur, even verbijsterend prachtig als zijn oogverblindende groen-blauwe veren.

Binnen de Jiddische cultuur wordt de gouden pauw veel bezongen, zoals ook in een beroemd lied, geschreven vlak na de Shoah. Daarin vraagt de pauw zich wanhopig af: 'Waar zijn de dagen van gisteren?' Hij vraagt het aan een schaapherder, aan een visser. Hij vliegt naar het oosten, naar het noorden naar het zuiden: 'Waar zijn dagen van vroeger gebleven?' Niemand heeft ze gezien. Niemand heeft ze gehoord. Zijn vraag komt hem op hoongelach te staan. Dan ziet hij in het westen een vrouw in tranen bij een grafsteen. Zij is de weduwe van de dagen van gisteren. En zij is het antwoord op de vraag van de pauw. Die dagen zijn niet meer. Zullen nooit meer zijn.

Met die verdwenen dagen van gisteren zijn miljoenen joden verdwenen. En met hen de Jiddische cultuur en de Jiddische taal en het Jiddische politieke ideaal van gelijkheid en solidariteit. Dat alles is gestorven met de dagen van weleer. De mensen, de cultuur, de taal, het ideaal; ze komen niet meer terug. Nooit, echt nooit weer. Ze zijn voorgoed aan de afgrond prijsgegeven. Daar eindigt het oorspronkelijke lied. In het nieuwe lied van Shura keert de pauw terug naar Amsterdam. Aanvankelijk vol pijn en verwarring aanschouwt hij de grauwe stille huizen en de Amstel die de tranen meevoert naar de grote eeuwige zee. Hij fladdert, verdwaald in de tijd, en zoekt de vermoeide vensters die vertellen van 'nooit, echt nooit weer'. Maar dan gloort een nieuw begin. "Van de diepste diepte echter, een zachte nieuwe bron, een jonge vrouw die weerkeert, terug van het station, zij voert de oude woorden als in een gloednieuw lijf, en schildert ons hun schoonheid en geeft ze een nieuw verblijf'. De vleugels van de pauw beginnen te trillen, als betoverd door een nieuw perspectief. De rouw transformeert in opstanding. Op het spoor gezet door een enkele ervaring: het beeld van de jonge vrouw. Zij verandert zijn oriëntatie. Verlegt zijn blikrichting naar de toekomst. Je kunt gisteren niet ongedaan maken maar morgen wel opnieuw vorm geven. Van: 'Nooit, echt nooit weer' naar 'En toch'. Van verwarring naar bestemming. Van tasten in den blinde naar innerlijk weten. Van één enkele overrompelende ervaring naar nieuw leven. Van afgrond naar dragende grond.

Het overkomt de leerlingen, het overkomt de pauw. Ontheemd, verward, vinden ze de richting hen ingeschapen, ontwaren ze een nieuw perspectief. Het gebeurde daar en toen, het kan hier en nu gebeuren. Op deze dag. Op dit moment. Ieder ogenblik. Met jou, met mij, met ons. Pinksteren is het feest van verbinding. Dwars door alle verschillen heen. En echt, het kan. We kunnen zielen worden die we niet waren. Onontkoombaar en voorgoed aangeraakt. We kunnen, aangeblazen door de geest, inkeren, omkeren en doorgaan op de ons ingeschapen richting. Doorgaan zonder ophouden. Met elkaar.
Fonkelend, stralend, schitterend, adembenemend nieuw.

Zo moge het zijn.

Colet van der Ven

We lazen Handelingen 2: 1-13
Colet van der Ven is bereikbaar via 'lt@dominicusamsterdam.nl' ('tav Colet van der Ven')